

XOLID HUSAYNIYNING “MING QUYOSH SHU’LASI” ASARIDA TIMSOLLAR TASNIFI

Nazarova Gulbahor Pirmanovna

Buxoro davlat universitetining Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrasida katta professor o'qituvchisi

Davronova Ra'no Alisher qizi

Buxoro davlat universitetining Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrasida magistranti

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: Xolid Husayniy, ramziylik, afg'on adabiyoti, realizm, feminizm, hayotga tatigulik xotiralar, poetik vositalar, tasvir, metafora.

Annotatsiya

Ushbu maqolada Xolid Husayniyning 2007-yilda chop etilgan "Ming quyosh shu'lasini" romanida ramzlardan foydalanishning chuqur tahlili keltirilgan. Unda Husayniyning chuqurroq ma'noni nozik tarzda yetkazish uchun ramziy tasvirlar, narsalar, ranglar, hayvonlar, ismlar va adabiy vositalardan qanday foydalanishi o'rganiladi. Anor daraxti, flamingolar, oyoq kiyim yasash va "Mulla Muhammad Jan" she'ri kabi asosiy ramzlarni tahlil qilish, Husayniyning afg'on ayollarining urushdagi chidamliligi, qiyinchiliklarga dosh berishga imkon beradigan sevgi va tasavvur kuchi va Afg'onistonda davom etayotgan mojaroning murakkab fojiasi haqidagi sharhini ochib beradi. Cheklovlar faqat kengroq syujet va xarakterlarning rivojlanishidan ajratilgan ramziylikka e'tibor qaratish orqali yuzaga keladi. Shunga qaramay, Husayniyning ramzlardan boy tarzda foydalanishi uning ta'sirchan hikoyasining to'liq matnida zulm va ayollarga bo'lgan munosabat, jamiyatning kuchini va holatini tiklash, shuningdek, zo'ravonlikning halokatli ta'siri kabi mavzularga chuqur nazar solishga imkon beradi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Kirish. Xolid Husayniy mashhur yozuvchilardan biri bo'lib Afg'oniston zaminida tug'ilib Amerika diyorida yashayotgan ijodkor hisoblanadi. Uning badiiy asarlari, asosan, insonlar yengib o'tishi kerak bo'lgan qiyinchiliklarni, millatning sabr-bardoshi, jasorati hamda sadoqatini shuningdek, urushning yomon tomonlari va uning salbiy oqibatlarini namoyon etadi. Bundan tashqari, u har doim insonlarni ta'lim olishga, qaram bo'lmaslikka, o'z fikrlarini erkin bayon qilishga chaqirishga harakat qilgan. Asarlarining mazmun-mohiyati va dolzarbligi tufayli ular dunyo bo'ylab xaridorgirligi bilan ajralib turadi. Haqiqatdan ham, "Ming quyosh shu'lasini" romani - afg'on ayollari hayoti timsolida ularni oilalaridan ayiruvchi urush balosini tasvirlovchi asar. O'zining badiiy mahorati, ramzlarni to'g'ri usulda qo'llay olishi orqali afg'on-amerikalik yozuvchi Xolid Husayniy ushbu romanda Afg'onistonning ayanchi holatini ko'rsatib beradi[4]. Birinchi o'rinda biz ramz ya'ni timsollar haqida qisqacha bilimga ega bo'lishimiz kerak. Bu badiiy vosita ijodkor tomonidan foydalanilgan element bo'lib, u kitobxonga matni chuqur anglashi uchun turli xil ishlatiladi. Yozuvchi narsa yoki hodisadan o'zining asl

ma'nosidan farq qiluvchi boshqa bir g'oyani tasvirlash uchun foydalanadi. Bu timsollar kitobxonlarning asarning asosiy qismlarini unutmagan taqdirida ham uzoq vaqt ularning xotiralarida qoladi. Anor daraxti, flamingo qushi, oyoq kiyim, qo'shiqni o'z ichiga olgan timsollarni tahlil qilish Husayniyning qiyinchiliklarga bardoshlilik, inson munosabatlarining ko'zga ko'rinmas kuchi, Maryam va Laylo obrazlariga urushning ta'siri kabi muhim go'yalarga fikr bildirishini ko'rsatib beradi. Bu maqola ramz va timsollarning asarda qo'llanilganligi va ularning ichki ma'no anglatishini tahlil qilib yoritib beradi.

Metodlar. Bu tahlil Xolid Husayniyning "Ming quyosh shu'lasi" romanida bosh qahramonlar Maryam va Laylaning hayotiy tajribalaridan to'qilgan asosiy belgi va timsollarni diqqat bilan o'qib fikr yuritishni o'z ichiga oladi. Timsollar o'tmish haqida ishora yoki ular orasidagi bog'lanishlar haqida ma'lumot berish hamda holatlarga ichki yoki qo'shimcha ma'no berish uchun ishlatiladi. Ular asar murakkabligini oshiradi, voqealarni mavzu bilan bog'laydi va o'quvchilarga tanqidiy fikrlashlarini rivojlantirishga imkon beradi. Bu yerda, ramzlar obyektlar, harakatlar, hayvonlar, ranglar, ismlar, qo'shiqlar va sehrli realistik daqiqalarni qamrab olish uchun tanlangandi. Biz har bir ramziy element, uning vazifasi va romanda nima sababdan ishlatilganligini tahlil qildik. Har bir tasvir bilan bog'langan ramziy ma'no keyinchalik syujet, obrazlar rivojlanishi va azob-uqubatlarga qarshi kurashgan insoniy aloqa kuchini madh etuvchi Husayniyning kengroq xabarida ochib beriladi. Xolid Husayniyning jozibali personajlarining hissiy voqeligidagi jarangdor markaziy ramz va tasvirlarni tahlil qilish mavzuni yaxshiroq tushunish imkonini beradi [6].

Natijalar.

Anor daraxti

Hikoya boshida adib farovon va ajoyib hayotni orzu qilgan baxtli qiz, o'qimishli ayol va mehribon ona obrazida namoyon bo'lgan Layloning hovlisidagi anor daraxti bilan tanishtiradi. Qizcha yoshligida Tariq ismli bolani sevib qoladi va anor daraxti po'stlog'iga do'sti va sevgili bo'lmish bu bolaning ismini o'yib yozadi[4]. Ko'p yillar davomida bu daraxtdagi belgi qoladi va allaqachon tushmushga chiqqan Laylo kunlarning birida o'zi o'yib yozgan ismga ko'zi tushib qiyinchiliklarda o'z sevgisini uchratgan paytlarni eslaydi. Ramziy anor daraxti timsoli barqarorlikni va baxtli xotiralar barhayotligini anglatadi. Daraxtdagi belgining chidamliligi Layloning his-tuyg'ulariga sodiqligini va uning qalbidagi sevgi va dard aks ettiradi.

Flamingo qushi

Layloning bolalikdagi do'sti Tariq qamoqxonaga jo'natilganida, kameradoshi jiyani flamingo chizgani uchun Tolibonlar tomonidan do'pposlanganini hikoya qilgan[4]. Xolid Husayniy Tariq kameradoshi jiyaning ekzotik flamingolarni bo'yashga bo'lgan ishtiyoqi bilan tanishganida bu ramziy qushga qaytib, uning erkinlikni tasavvur qilish uchun san'atning ijodiy kuchini ochib berishini ko'rsatadi. Tolibonlarning shafqatsiz munosabati ijodiylikning har qanday tarzda bostirilishi va xavf-xatarning ramzidir. Tariqning flamingo timsolini ochib berishi ijodiy qarashlar orqali qalbning chidamliligini hamda erkin parvoz qilish qobiliyatini namoyish etadi.

Poyabzal yashash

Husayniy etikdo'zlik kasbini qayta-qayta Maryamning, keyinchalik Layloning eri Rashid bilan bog'laydi, sababi uning kasbi etikdo'z edi[4]. Poyabzal timsoli Rashidning qattiqqo'lligi va Maryam kabi ayol qahramonlarning jo'shqin ichki hayotiga qarshi turuvchi hukumatning nazoratini anglatadi. Oyoq kiyim Rashidning, so'ngra ayollarning erkinligi va harakatchanligini cheklovchi Tolibonlarning oyoqlari sifatida tasvirlangan. Oyoq kiyimlar ayollarning yuzaki "tartibli" nazorati orqali zulm qilinishini va Maryamning nikohdagi haqoratli vaziyatini aks ettirgan holda ichki yovuzliklarni qamrab olgan tashqi ko'rinishni tasvirlab kelgan.

Mulla Muhammad Jan

Maryam va Laylo sevimli farzandlari Aziza va Zalmayga "Mulla Muhammadjon" qo'shig'ini

kuylashadi[4]. Bu qo'shiqning matni afg'on diyorining go'zalligini, jamiyatning qadr-qimmatini hamda ko'z ilg'amas manzaralarini tasvirlaydi. Qo'shiq Vatanga bo'lgan cheksiz minnatdorchilik, odamlar o'rtasidagi rishtalar, shuningdek, ularning jamiyatlari yaqinda paydo bo'lishi, barpo etilishi va gullab yashashiga bo'lgan ishonch ramzidir. Muallif ona tomonidan ijro etilgan ushbu qo'shiqni taqdim etish orqali insonlarda ayniqsa, bolalarda vatanparvarlik tuyg'usini uyg'otishni, yurt ravnaqi yo'lida qo'lidan kelganicha harakat qilishlarini maqsad qilib olgan.

Tahlillar. Husayniy "Ming quyosh shu'las" asari mazmunini nozik tarzda yetkazish uchun oddiy narsalardan tortib poetik vositaga bo'lgan turli darajadagi simvolizmdan foydalangan. U bu romanda alohida timsollarga aylangan sodda narsalarni tanlagan va ularning haqiqiy tabiatiga o'xshamaydigan ma'noni tasvirlab bergan. Masalan, anor daraxti zo'ravonlik va qiyinchiliklarga qaramay, ayollarning sabr-bardoshligini ifodalaydi. Shu bilan birga, Qobul flamingolari zulmatdan tashqariga olib chiquvchi san'at va tasavvurning qudratini anglatadi.

Muhim jihati shundaki, Husayniy ayol obrazlarini bir-biriga bog'lash uchun ramziy timsollardan foydalanadi: Rashidning poyabzal tikish savdosi Tolibon hukmronligi ostidagi ayollarning huquqlari va jismoniy harakatchanliklaridan mahrum etilishlarini aks ettiradi. "Mulla Muhammadjon" qo'shig'i tarqoq va yarador bo'lgan xalqning jipslashuvi jamiyatdagi do'stlik tuyg'usini vujudga keltirishini tasvirlaydi.

O'z qahramonlari taqdirini timsollar bilan bog'lash orqali Husayniy qarshilik va ozodlik imkoniyatlarini ochib beradi. Uning boy ramziylikdan foydalanishi inson qalbidagi noaniqliklarga chek qo'yadi. Hikoya davomiyligi bo'ylab asosiy ramzlar o'zgarganda, hatto haddan tashqari jabr-zulm ostida qolgan odamlar zo'ravonlik va qiyinchilikga bardosh berib insoniyatga xos xususiyatlarni rivojlantirganlarini ko'rishimiz mumkin.

Muhokama. Husayniyning "Ming quyosh shu'las" asaridagi ramzlarni butun syujet va xarakterlar bilan chambarchas bog'lagani muhim ahamiyatga ega. Anor daraxti ayollarning baxtli xotiralarini saqlagan holda zo'ravonlikdan omon qolish kabi xususiyatni ifodalaydi [1]. Shu bilan birga, flamingolar zulm ostida ozodlik nafasini tasavvur qilish kuchini anglatadi [3]. Rashidning poyabzal tikishi ayollarning hayot tarzlarini aks ettirgan [4], Tolibonlarning olib borgan siyosati esa tom ma'noda va metaforik tarzda [2] ko'rsatilgan. Ammo "Mulla Muhammadjon" qo'shig'idagi ushbu misra alohida e'tiborni jalb qiladi: Garchi vaziyat qaltis bo'lsa-da, sevgi va go'zallik qiyinchiliklar davrida ham yashashda davom etadi [4].

Maryam avvaliga unga qilingan zulmlarni qabul qiladi, lekin uning ichki dunyosi nihoyat qarshilik ko'rsatadi va g'alaba qozonadi [4]. Laylo ham o'zining boy tasavvuri tufayli shafqatsiz dunyoda omon qoladi: tashqi dunyo barcha go'zalliklarni yo'q qilishi mumkin, lekin u qushlarning uchayotgan lahzalarini va qo'shiq kuylayotgan onlarni tasavvur qiluvchi ichki dunyoga ta'sir qilolmaydi[5].

Qahramonlarning harakatlari va orzulari bilan bog'langan timsollar orqali Husayniy qaramlik va ozodlik tuyg'ularini bir-biriga qarama qarshi qo'yadi. Uning to'liq rivojlangan obrazlaridagi boy tasvirlar va ta'sirchan syujet inson qalbidagi noaniqlikni ochib beradi. Husayniy o'zining ramzlar tasviri orqali hatto dahshatli zulm sharoitida ham go'zallik va haqiqatning doimiy belgilarini nozik tarzda qayta tiklash va adolatni birgalikda qayta tasavvur qilish va qayta qurish mumkinligini aytib o'tgan.

Xulosa. Xolid Husayniy o'zining "Ming quyosh shu'las" adabiy durdonasida anor daraxti, Kobul flamingolari va "Mulla Muhammadjon" qo'shig'i kabi jarangdor timsollardan mohirona foydalangan holda azob-uqubatlarga qaramay chidamlilik, erklin tasavvur va mehr-muhabbat aloqalarining zulmga qarshi kurashini ifodalaydi. To'liq rivojlangan personajlar bilan o'zaro bog'langan ramziy tasvirlar tahlili, syujet va tarixiy asoslar nafaqat hukumat zulmi, balki Husayniy ijodi haqida ham chuqur tushuncha beradi. Uning boy ramziy tasviri turli xil rishtalar orqali qarshiliklar ko'rsatadi. Garchi shafqatsizlik barcha ochiq haqiqat va go'zallikni yoqib yuborsa ham, bir-biriga qo'l cho'zayotgan odamlar o'rtasida nozik tuyg'ular saqlanib qolishi mumkinligini ko'rsatadigan uchqunlar paydo bo'ladi.

Asarda foydalanilgan ramzlar roman voqealarini jadallik bilan tasvirlab, unga o'zgacha ko'rk bag'ishlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Browdy de Hernandez, J. K. (2008). Deconstructing the metaphysical aspects of rape: Violence against women in Khaled Hosseini's *The Kite Runner* and *A Thousand Splendid Suns*. *Jour. Ilmest. & Nilai Budaya*, 20, 273-298.
2. Hillmann, H. (2008). Gendered representations of trauma and violence in Khaled Hosseini's "The Kite Runner" and "A Thousand Splendid Suns". *CSP*, 2(1), 54-72.
3. Hinton, L. (2010). "The Music of Cruelty": Khaled Hosseini's Literary Depiction of Violence against Women in Afghanistan. *J. Int. Inst.*, 17(2).
4. Hosseini Kh. *A Thousand Splendid Suns*. N. Y.: Riverhead Books; ATSS Publications, LLC, 2008. 448 p.
5. Malik, A. S., Ullah, I., Ali, S., & Ullah, H. (2021). Magical realism in Khaled Hosseini's selected novels. *J. Soc. Sci. & Hum. Stud.*, 3(2), 74-88.
6. Rifat, M. (2019). Symbolism in Literature. *Research Scholar*, 5(4).